

Неабходна далейшая актыўная работа па выяўленню, асэнсаванню і захаванню духоўных скарбаў Беларусі. Наданне ім статусу гісторыка-культурнай каштоўнасці дае магчымасць стварыць умовы для поўнага раскрыцця патэнцыялу культурнай спадчыны і перадачы нашчадкам нацыянальных культурных традыцый.

МЕРАПРЫЕМСТВЫ ПА ЗАХАВАННЮ ЭЛЕМЕНТАЎ НЕМАТЭРЫЯЛЬнай КУЛЬТУРнай СПАДЧЫНЫ ГОМЕЛЬСкай ВОБЛАСЦІ, УКЛЮЧАНых У СПСы ЮНЕСКА

Мельнікава Л. Г.,

*вядучы метадыст па народных традыцыях і абрадах
установы «Гомельскі абласны метадычны
цэнтр народнай творчасці»*

Дзейнасць установы «Гомельскі абласны цэнтр народнай творчасці» ў сферы нематэрыяльнай культурнай спадчыны Гомельскай вобласці будзецца на аснове папрабаванняў міжнароднага і рэспубліканскага заканадаўства, Канвенцыі 2003 года аб ахове нематэрыяльнай культурнай спадчыны (ЮНЕСКА), главы 16 Кодэкса Рэспублікі Беларусь аб культуры.

На працягу 20-і гадоў аддзелам традыцыйнай народнай культуры ўстановы праводзяцца маніторынгі культурнай спадчыны Гомельшчыны. З мэтай папулярызацыі нематэрыяльнай культурнай спадчыны спадчыны цэнтр выпускае друкаваную прадукцыю: буклеты, зборнікі з дадаткам экспедыцыйных аўдыя- і відэазапісаў, брашуры. Выданне «Жывая спадчына Гомельшчыны» абагульняе гісторыка-культурныя каштоўнасці, перавыдаецца з дапаўненнямі.

Гомельская вобласць налічвае 12 нематэрыяльных праяўленняў творчасці чалавека, уключаных у Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь. Гэта каляндарна-земляробчыя абрады, песенныя стылі, традыцыя пакланення каменным крыжам, тэкстыльная традыцыя і лясное бортніцтва. У 2020 г. элемент НКС «Мастацкія практыкі саломаліцення Гомельскай вобласці» стаў 12-й нематэрыяльнай гісторыка-культурнай каштоўнасцю вобласці ў Дзяржаўным спісе гісторыка-культурны каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь.

У мэтах захавання элемента НКС «Вясновы абрад “Юраўскі карагод”» Гомельскім аблвыканкамам і Жыткавіцкім райвыканкамам распрацаваны прапановы па арганізацыі мерапрыемстваў на сродкі гранта ЮНЕСКА на 2020–2021 гг.; праект плана мерапрыемстваў па захаванню гісторыка-культурнай каштоўнасці

на 2022–2023 гг. У цяперашні час прапрацоўваецца план мерапрыемстваў, у які ўключаны: картаграфаванне і інвентарызацыя нематэрыяльнай культурнай спадчыны ў Жыткавіцкім раёне; стварэнне анталогіі нематэрыяльнай культурнай спадчыны Тураўшчыны і в. Пагост, публікацыя аўдыя- і відэаматэрыялаў, выданне буклетаў, фотаальбома з аўдыядадаткам «Юраўскі карагод», арганізацыя і правядзенне фестывалю нематэрыяльнай культурнай спадчыны ў в. Пагост і інш.

Абраду «Юр'я» в. Пагост Жыткавіцкага раёна ў 2007 г. пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь быў прысвоены статус нематэрыяльнай гісторыка-культурнай каштоўнасці Рэспублікі Беларусь.

Носьбітамі элемента з'яўляюцца мясцовыя жыхары, у тым ліку ўдзельнікі народнага фальклорна-этнаграфічнага ансамбля «Міжрэчча» Пагосцкага філіяла сельскага клуба-бібліятэкі ДУК «Жыткавіцкі раённы цэнтр народнай творчасці і арганізацыі культурнага адпачынку насельніцтва». Яны штогод 6 мая праводзяць абрад «Юр'я», як і іншыя традыцыйныя абрадавыя святы – «Каляда», «Щадрэц», «Гуканне вясны», «Саракі». Падрыхтаваны 3 тэатралізаваныя інтэрактыўныя пастаноўкі на аснове вясельнага абраду, шматлікія канцэрты. Рашэннем Жыткавіцкага раённага савета дэпутатаў і райвыканкамам прысвоена званне «Ганаровы грамадзянін Жыткавіцкага раёна» заснавальніку і першаму кіраўніку народнага фальклорна-этнаграфічнага калектыву «Міжрэчча», захавальніцы народных традыцый Кацярыне Аляксееўне Панчэнці.

У Рэпрэзентатывы спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны чалавецтва (ЮНЕСКА) у 2020 г. ўключана сумесная беларуска-польская намінацыя «Культура ляснога бортніцтва». Яе падрыхтоўцы папярэднічала ўключэнне ў 2017 г. у Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь элемента «Лясное бортніцтва Беларусі на прыкладзе Лельчыцкага раёна Гомельскай вобласці».

Аддзелам ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Лельчыцкага райвыканкама сумесна з сельскімі выканаўчымі камітэтамі распрацаваны план па захаванню і папулярызацыі дадзенага элемента, створана база даных бортнікаў на тэрыторыі Лельчыцкага раёна. У Лельчыцкім раённым краязнаўчым музеі арганізавана выстава «Бортніцтва Лельчыцкага раёна».

Да Сусветнага Дня пчол (20 мая) установамі культуры і адукацыі Лельчыцкага раёна арганізуюцца тэматычныя мерапрыемствы, сярод якіх: экалагічная акцыя «Захаваем пчалу – захаваем планету!»; выстава дэкаратыва-прыкладнага мастацтва; тэматычныя майстэрні пад адкрытым небам «Творчы вулік»; конкурс дзіцячых малюнкаў «Пчолы ў прыродзе» і інш.

Традыцыя бортніцтва шырока папулярызуецца бортнікам-аматарам Іванам Осіпавым, у тым ліку праз сайт bortnictva.by, тэматычныя старонкі ў сацыяльных сетках, выступленні ў радыёперадачах, на замежных форумах, круглых сталах, шляхам прэзентацый традыцыі на розных мерапрыемствах. З прак-

там «Месца бортнай сілы» ён прыняў удзел у конкурсе сацыяльных праектаў «SocialWeekend-15» у сакавіку 2020 г.

Традыцыю бортніцтва падтрымліваюць і папулярныя нашчадкі бортнікаў раёна, якія прымаюць удзел у здымках тэлеперадач, фільмаў, праводзяць майстар-класы, у тым ліку ў рамках Міжнароднага фестывалю этнакультурных традыцый «Покліч Палесся» (г.п. Ляскавічы, Петрыкаўскі раён).

ШЛЯХІ ЗАХАВАННЯ ВУСНЫХ ТРАДЫЦЫЙ ВІЦЕБСКАЙ ВОБЛАСЦІ

Лабука К. П.,

дырэктар дзяржаўнай установы

«Віцебскі абласны метадычны цэнтр народнай творчасці»

На Віцебшчыне захавалася нямала абрадаў, песень, танцаў, рамёстваў, якім неабходна надаць высокі статус «немагэрыяльнай гісторыка-культурнай каштоўнасці Рэспублікі Беларусь». Кожны год спецыялісты метадычнага цэнтра сумесна з работнікамі культуры раёнаў адкрываюць для сябе новую старонку ў культурнай гісторыі краю. Спіс немагэрыяльных культурных каштоўнасцей у вобласці пачаўся з уключэння ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь традыцыйнай гульні «Жаніцтва Цярэшкі».

«Жаніцтва Цярэшкі» – беларуская народная гульня для нежанатай моладзі. Даўней мела сакральнае значэнне, з’яўлялася рэпетыцыйнай высельнай абрадаў (маладыя людзі выбіралі сабе пару і жартам жаніліся). Нярэдка пары, якія ўтвараліся падчас гульні, потым бралі шлюб.

У Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь «Абрад “Жаніцтва Цярэшкі”» быў уключаны ў 2010 г., але яго адраджэнне на Лепельшчыне пачалося значна раней, у 1994 г. (в. Велеўшчына).

У 2010 г. Лепельскі аддзел культуры выпусціў кнігу «Цярэшка – святое дзела: “Жаніцтва Цярэшкі” на Лепельшчыне» (аўтар Т. В. Валодзіна). У ёй зроблены структурны аналіз схемы абрадава-гульнявога дзеяння і вылучаны асноўныя элементы: выбар «бацькі» і «мамкі», складанне пар, «шлюб-танец», пасля якога ўдзельнікі атрымліваюць абрадавыя назвы – «дзед» і «баба», «уцёкі», «лаўленне» (лоўля) удзельнікаў, гульні – «мосцік», «вячэра»; заканчвалася ўсё «вячэрай» – агульным святочным застоллем са шчодрым пачастункам.

У кнігу ўвайшло больш за 200 «песень-цярэшак» і гульня-танец з рухамі, фігурамі, «каленцамі». З кожным годам традыцыйная калядная гульня «Жаніцтва Цярэшкі» набывае ўсё большую папулярнасць. Работнікі культуры актыўна супрацоўнічаюць з аграсядзібамі «Люкжына», «Поўсвіж», Лепельскім ваенным